

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สื่อมวลชนอยู่ในฐานะที่เป็นสถาบันสำคัญสถาบันหนึ่งที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสังคม และวัฒนธรรม เนื่องจากสาเหตุที่ว่าสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น นวนิยาย หนังสือ นิตยสาร ล้วนใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือ หรือช่องทางในการถ่ายทอดประเพณี ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนแนวคิดต่างๆ อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง หรือจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง ดังนั้นสื่อมวลชนจึงได้กลายเป็นสถาบันทางสังคมทำให้เกิดการศึกษาวัฒนธรรมอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Culture Education) และสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการธำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติได้ในลักษณะการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม หรือการสร้างความสำนึกเชิงประวัติศาสตร์ผ่านสื่อ ดังที่ วิลเบอร์ ชเรมม์ ได้กล่าวไว้ว่า "สื่อมวลชนทำหน้าที่ในการพัฒนาสังคมได้หลายประการ ซึ่งรวมทั้งมีบทบาทต่อการพัฒนาสังคม และวัฒนธรรมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนนั้นมีผลต่อสังคม และวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก เพราะประชาชนได้เรียนรู้เรื่องต่างๆ ทางวัฒนธรรมจากสื่อมวลชน เช่น ช่วยรายงานเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคมเกี่ยวกับวัฒนธรรม ช่วยขยายโลกทัศน์ทางวัฒนธรรมให้กว้างขวางขึ้น" (สมควร กวียะ ,2536)

สื่อนวนิยาย และสื่อละครโทรทัศน์ จัดเป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นช่องทางในการสื่อสาร และเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ตามหน้าที่ของสื่อสารมวลชนแก่คนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับปริบททางสังคม ทางวัฒนธรรม ด้วยการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นไปของสังคม และ วัฒนธรรมในยุคสมัยต่างๆ ซึ่งมีเนื้อหาอ้างอิงประวัติศาสตร์ หรือมีความใกล้เคียงกับสิ่งที่เป็นอย่างจริง และ มีความผูกพันกับเหตุการณ์ในสังคมโดยสะท้อนวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งทั้งในด้านรูปธรรม คือ เหตุการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคม และด้านนามธรรม คือ ค่านิยมในชีวิตของคนในสังคมด้วยการสร้างเหตุการณ์ สถานที่ และตัวละคร ให้เป็นองค์ประกอบในการดำเนินเรื่องตามโครงเรื่องที่กำหนดขึ้นในลักษณะการนำเอาประสบการณ์มาใช้เป็นสื่อกลาง (Mediated Experience) ในการถ่ายทอดด้วยลักษณะการเป็นคั่นกรองส่งสังคมซึ่งสะท้อนภาพถ่ายชีวิตของยุคสมัยที่มีใช่เป็นเพียงการสะท้อนในลักษณะการบันทึกเหตุการณ์เชิงเอกสารประวัติศาสตร์เพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นภาพสะท้อนโครงสร้าง ความ

รู้สึกอันเป็นการถ่ายทอด ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ทั้งทางตรง และทางอ้อม (Direct and Indirect Experience) สะท้อนผ่านโลกทัศน์ซึ่งเป็นความคิดเห็นของผู้ประพันธ์นวนิยาย และผู้ประพันธ์บทโทรทัศน์ที่นำมาสอดแทรกเอาไว้ในดัดบท (Text) นั้นๆถ่ายทอดให้ผู้รับสารมีส่วนร่วมในอารมณ์ ความรู้สึก อุดมการณ์ หรือรูปการณ์จิตสำนึก (Ideology) ที่ผ่านกระบวนการของการสกัด หรือกลั่นกรองประสบการณ์อันหลากหลายแล้วนำมาแปรรูป และนำเสนอออกมาตามธรรมชาติของสื่อนวนิยาย และสื่อละครโทรทัศน์

นอกเหนือจากละครโทรทัศน์ในรูปแบบที่เป็นการผลิตขึ้นจาก ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ทั้งทางตรง และทางอ้อม (Direct and Indirect Experience) ของผู้ประพันธ์บทโทรทัศน์ที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังพบว่าทั้งในอดีต และปัจจุบัน ผู้ผลิตละครโทรทัศน์ส่วนใหญ่นิยมใช้การย้อนย่อระยะทางในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆขึ้นมาทั้งหมดโดยการแทนที่ด้วยการผลิตซ้ำ (Reproduction) จากโครงเรื่องของนวนิยายด้วยการขอซื้อลิขสิทธิ์นวนิยายจากเจ้าของบทประพันธ์ ที่มีชื่อเสียงซึ่งผลิตผลงานอันเป็นที่ยอมรับและเกิดความนิยมชมชอบ (Prodilections) จากผู้รับสารมาใช้เป็นส่วนประกอบในการผลิตละครโทรทัศน์ เพื่อง่ายต่อการสร้างคะแนนนิยม (Rating) การเอาใจผู้รับสาร หรือกลุ่มเป้าหมาย และการสร้างผลกำไรทางธุรกิจ โดยการใช้ขั้นตอนการผลิตที่นำเอาโครงเรื่องของนวนิยายมาดัดแปลงเป็นบทละครโทรทัศน์ให้เกิดความเหมาะสมกับการนำเสนอในรูปแบบสื่อละครโทรทัศน์ เนื่องจากเหตุผลที่ว่าธรรมชาติของนวนิยายเป็นรูปแบบวรรณกรรมบันเทิงคดีประเภทร้อยแก้วที่เป็นงานศิลป์ที่สื่อด้วยภาษาอย่างเดียว ไม่มีผู้แสดง และ ไม่มีการแสดงที่จะช่วยให้สารในเรื่องปรากฏเป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังนั้นผู้ประพันธ์จะถ่ายทอดสารผ่านตัวนวนิยายไปยังผู้อ่านโดยตรงทำให้ผู้อ่านต้องใช้สมาธิ การทุ่มเทเวลา และจิตใจให้กับการอ่านมากพอจึงจะสามารถจับสารที่ผู้แต่งต้องการถ่ายทอดอย่างเข้าใจโดยต้องใช้จินตนาการของตนก้าวเข้าไปสู่โลกนวนิยายนั้นๆ ดังนั้นจึงไม่สามารถนำนวนิยายมาผลิตเป็นละครโทรทัศน์ได้โดยทันทีทันใด ต้องมีการนำมาดัดแปลงเป็นบทละครโทรทัศน์ก่อนเสมอแล้วจึงนำมาผลิตเป็นละครโทรทัศน์ต่อไปตามขั้นตอนต่างๆด้วยการใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยเข้ามาช่วยในการผลิตผลงานละครโทรทัศน์เผยแพร่สู่สายตาของสาธารณชนอย่างต่อเนื่อง ดังคำกล่าวของ เรมอนด์ วิลเลียม ที่ได้อธิบายถึงการเกิดวัฒนธรรมผ่านสื่อไว้ว่า "ในขณะที่ทุกวันปฏิบัติการสังคมก่อให้เกิดวัฒนธรรมผ่านสื่อต่างๆในลักษณะการผลิตซ้ำ (Reproduction) อยู่ตลอดเวลา แต่ในระยะยาวแล้วจะมีเพียงบางวัฒนธรรมเท่านั้นที่จะคงมีชีวิตยืนยาวเพราะได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง" (กาญจนา แก้วเทพ, 2539)

ในการนำโครงเรื่องของสื่อนวนิยายมาเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับธรรมชาติของสื่อละครโทรทัศน์นั้น ศาสตราจารย์ ดร.กฤษณา รัชภมณี ได้กล่าวไว้ว่า “ละครโทรทัศน์มีกระบวนการที่สื่อสารจากผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ผ่านตัวบท (Text) อันประกอบไปด้วย ตัวละคร ฉาก บทสนทนา เหตุการณ์ต่างๆ ฯลฯ และผ่านผู้แสดงไปยังผู้ชม โดยมีการแสดง หรือ อภินัย เป็นตัวสื่อ ซึ่งอภินัยมี 3 ลักษณะ คือ การแสดงด้วยท่าทาง (องคะ) การแสดงด้วยคำพูด (วาตะ) และการแสดงด้วยปฏิกริยา (สเทตวิกะ) เช่นหน้าซึด เสียงฮันเครือ ฯลฯ นอกจากนี้ ละครโทรทัศน์ยังมีฉาก แสง สี เสียงดนตรี ฯลฯ เป็นส่วนประกอบที่ช่วยในการเร้าอารมณ์ผู้ชมได้อย่างดี ทำให้ผู้ดูสามารถรับชมอารมณ์ที่พัฒนาขึ้นตามลำดับ ตั้งแต่ก้าวเข้าสู่บรรยากาศของละคร เสียง และภาพที่ปรากฏตรงหน้าได้จนผู้ชมเข้าไปสู่โลกมายาของละครได้เต็มตัวโดยที่ผู้ดูไม่ต้องใช้จินตนาการเข้าเสริมต่อเลย หรือ อาจกล่าวได้ว่า พันธกิจของละคร คือการสร้างสรรค์ หรือปฏิกริยาอารมณ์ให้แก่ผู้ชม โดยการดึงผู้ชมเข้าไปร่วมรับรู้เรื่องราว และ ความรู้สึกนึกคิดของผู้ผลิตละครโทรทัศน์อย่างเต็มตัว (จักรกฤษณ์ ดวงพิตรา, 2539) นอกจากนี้สื่อละครโทรทัศน์ยังสามารถถ่ายทอดเจตนารมณ์ และ อุดมการณ์สู่ผู้รับสารในลักษณะเป็นเครื่องดึงดูดใจผู้รับสารได้มากกว่านวนิยายในแง่การสื่อสารเพื่อบุชใจ (Persuasive Communication) ตามหลักทฤษฎีการยอมรับอุดมการณ์ที่ว่าถ้าทำให้รู้ตัวว่าเนื้อหาอันๆ กำลังถ่ายทอดอุดมการณ์ด้วยลักษณะบังคับผู้รับจะเกิดการต่อต้านขึ้น แต่ถ้าดึงดูดเข้ามาอย่างสมัครใจด้วยความบันเทิง การถ่ายทอดเจตนารมณ์ และ อุดมการณ์นั้นๆจะมีผลดีมากที่สุด

ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสื่อนวนิยาย และ สื่อละครโทรทัศน์ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด เนื่องจากสื่อมีความสัมพันธ์ต่อกัน หรือ สื่อส่องทางให้แก่กัน (Mutual Illumination of the Media) ในลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในเชิงพึ่งพา เช่น เมื่อดูละครโทรทัศน์ก็อยากย้อนไปอ่านนวนิยาย หรือเมื่ออ่านนวนิยายก็อยากติดตามชมละครโทรทัศน์ เป็นวัฏจักรเช่นนี้เรื่อยไป และเช่นเดียวกันในการดัดแปลงจากสื่อนวนิยายมาเป็นสื่อละครโทรทัศน์นอกจากจะคำนึงถึงการดัดแปลงให้เหมาะสมตามธรรมชาติของสื่อละครโทรทัศน์แล้ว ยังต้องคำนึงถึงความสามารถในการคงไว้ในด้านรูปธรรม เช่นโครงเรื่อง การดำเนินเรื่อง ฉากเหตุการณ์ต่างๆ บรรยากาศของเรื่อง บุคลิกลักษณะของตัวละคร การใช้ภาษา การแต่งกายของตัวละคร ฯลฯ ด้วยการถ่ายทอดออกมาในรูปการแสดง การเห็นภาพ (Visual) ให้เกิดความสมจริง หรือ ใกล้เคียงมากที่สุด และการคงไว้ในด้านนามธรรม เช่น ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร เจตนารมณ์ อุดมการณ์ของผู้ประพันธ์ ค่านิยม ความเชื่อต่างๆ ฯลฯ ในลักษณะการคงความหมายเดิมดังที่นวนิยายได้ถ่ายทอดออกมา ซึ่งถือเป็นการสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะสื่อส่องทางให้แก่กัน (Mutual Illumination of the Media) ในความเป็นจริงแล้วจะพบว่าการดัดแปลงจากนวนิยายมาผลิตซ้ำเป็น

ละครโทรทัศน์ที่เกิดขึ้นดังผลงานละครโทรทัศน์ที่ผ่านสายตาผู้รับสารตามสถานีโทรทัศน์ช่องต่างๆ มักประสบปัญหาในเรื่องการดัดแปลงบทประพันธ์มากเกินไปจนขอบเขตที่ควรจะเป็นทำให้ทำลาย อรรถรสของนวนิยาย และ ทำลายความรู้สึกของผู้รับสารที่เคยผ่านการอ่านนวนิยายเรื่องนั้นๆ แล้ว เป็นผลให้เกิดการต่อต้านและไม่เกิดความประทับใจต่อการนำเสนอของละครโทรทัศน์เรื่องนั้นๆ ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความนิยมละครโทรทัศน์ และ ถือเป็นปรากฏการณ์ที่สื่อ สร้างความยากจนให้แก่กัน (The Phenomena of Mutual Impoverishment of the Media) แต่ใน ทางกลับกัน การดัดแปลงบทประพันธ์บางครั้งเป็นการดัดแปลงในเชิงสร้างสรรค์อย่างมีคุณภาพอัน นำไปสู่การเพิ่มอรรถรส และความประทับใจมากขึ้นจากผู้รับสารซึ่งถือเป็นปรากฏการณ์ที่สื่อ ส่ง ทางให้แก่กัน (The Phenomena of Mutual Illumination of the Media) ด้วยเช่นกัน

จากปัญหาดังกล่าวเป็นจุดที่ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาการถ่ายทอดนวนิยายย้อนยุค (Period) ที่ นำมาดัดแปลง และ ผลิตเป็นละครโทรทัศน์ในประเด็นความสามารถของการถ่ายทอด ลักษณะเนื้อหา และรูปแบบวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อโดยผู้ประพันธ์ และ ผู้ผลิตละครโทรทัศน์ ใน การคัดเลือกนวนิยายที่นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ ได้ทำการคัดเลือกนวนิยายย้อนยุค (Period) ที่มี ชื่อเสียง และ ได้รับการยอมรับ เกิดความนิยมชมชอบจากผู้รับสารเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายทั้งตัวผู้ ประพันธ์ และตัวนวนิยายไปในเวลาเดียวกัน คือ นวนิยายเรื่อง “สี่แผ่นดิน” ผลงานประพันธ์ของ พลตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ศิลปินแห่งชาติในสาขาวรรณศิลป์ประจำปี พ.ศ. 2528 ผู้มีสมญา นามว่า “ทศกัณฐ์วรรณกรรม” และ “ปราชญ์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์” นับเป็นนักประพันธ์แนว อนุรักษ์นิยมท่านหนึ่งที่มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากต่อการสร้างบทบาทอันยิ่งใหญ่ของนวนิยายด้วย การใช้ทักษะ ความรู้ ความสามารถเฉพาะตัวในการประพันธ์ที่โดดเด่นในด้านการใช้ลีลาการเขียน ที่มีการปรับปรุงอยู่เสมอไม่ซ้ำแบบใครในเรื่องการสอดแทรกอารมณ์ขัน การใช้ภาษา การมีมุมมอง ต่อชีวิต ที่เป็นส่วนให้สามารถประพันธ์เรื่องราวให้เข้าถึงจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อ่านได้ ดังปรากฏการณ์ที่ถูกบันทึกไว้กับผลงานประพันธ์นวนิยายเรื่อง “สี่แผ่นดิน” ที่พิสูจน์ให้เห็นอย่าง ชัดเจนว่าผลงานของท่านมีคุณค่าต่อความรู้สึกของผู้อ่านอย่างมากจนทำให้ประสบความสำเร็จใน การสร้างความสมัครใจจากผู้อ่านเข้ามามีส่วนร่วมต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้นในนวนิยายอย่างสนิทใจ เช่น ปรากฏการณ์ที่มีผู้อ่านไปรษณีย์หนังสือพิมพ์เฉพาะหน้าที่มีนวนิยายเรื่อง “สี่แผ่นดิน” เพื่อติดตาม อ่านเรื่องราวว่าแม่พลอยจะแก้ไขปัญหาในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร หรือ ความสามารถในการ สร้างตัวละครให้มีชีวิตในความรู้สึกของผู้อ่าน เช่น มีผู้อ่านส่งมะม่วงมาให้ พลตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช พร้อมจดหมายสั้นๆว่า “ฝากให้แม่พลอยด้วยเพราะมีอาการแพ้ท้องรุนแรงนัก ทานของ พวกนี้อาจจะช่วยให้หายคลื่นไส้ได้ดี” หรือ ในครั้งที่นำมาสร้างเป็นละครโทรทัศน์ ตัวละครแม่ พลอยก็มีบทบาทอันก่อให้เกิดความประทับใจต่อผู้ชมถึงขนาดมีนายหน้ามาทำการทาบท

ทามคาราที่เล่นบทแม่พลอยให้เข้าพบผู้มีอิทธิพลในสังคมท่านหนึ่งเพื่อขอร้องให้ไปร่วมชีวิตด้วยกันจากความประทับใจในคุณสมบัติอันเพียบพร้อมของแม่พลอย ทำให้คาราผู้นั้นต้องขอความช่วยเหลือจากผู้ประพันธ์ให้ช่วยคลี่คลายสถานการณ์ดังกล่าวให้จบลงด้วยดี

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ เรื่อง สี่แผ่นดิน เป็นผลงานประพันธ์ของ พลตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในปี พ.ศ. 2494 ที่สะท้อนภาพสังคมไทยในช่วงรัชกาลที่ 5 ถึง รัชกาลที่ 8 ไว้ในตัวบท (Text) ได้อย่างต่อเนื่อง และเข้ากันได้อย่างลงตัว เช่น การผูกโครงเรื่องด้วยการเชื่อมโยงเนื้อหาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในทางสังคม การเมือง และ ปรัชญาทางวัฒนธรรมไทย การใช้ฉากที่เป็นของจริงทั้งหมด การเลือกสรรคำบทสนทนาให้มีความสัมพันธ์กันอย่างละเอียด ชัดเจน รวมถึงการสร้างบุคลิก นิสัยใจคอ และพฤติกรรมของตัวละครที่มีความสมจริง และมีชีวิตในความรู้สึกของผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านสามารถสร้างจินตนาการตามลายลักษณ์อักษรที่บรรยายไว้ได้อย่างสมบูรณ์ จากความสามารถดังกล่าวมานับได้ว่า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ทำหน้าที่สื่อมวลชนที่ให้ทั้งข่าวสาร (Information) เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้รับสาร และการถ่ายทอดวัฒนธรรม (Cultural Transmission) รวมทั้งการให้ 오락ความบันเทิง (Entertainment) ให้เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน

จากผลความนิยมจากผู้อ่านอันเกิดจากการยอมรับทั้งผู้ประพันธ์และตัวนวนิยายเรื่องสี่แผ่นดิน ได้ส่งผลให้สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ในนามบริษัทบางกอกเอ็นเตอร์เทนเมนท์ มีความสนใจนำเอานวนิยายเรื่อง สี่แผ่นดิน มาผลิตซ้ำในรูปแบบละครโทรทัศน์ในปี พ.ศ. 2534 โดยการดำเนินงานผลิตโดยคุณวราวุฒ มิลินจินดา และทำการแพร่ภาพออกอากาศตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม ถึงวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2534 ทุกวันจันทร์ ถึงวันศุกร์ เวลา 20.45 น. ซึ่งผลสะท้อนที่กลับมาจากความคิด ความรู้สึกของผู้ประพันธ์ คือ พลตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่กล่าวไว้ในบทความของ นิตยสารพลอยแกลมเพชรฉบับที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2539 ว่า “ในละครโทรทัศน์เรื่อง สี่แผ่นดิน ผลงานของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 มีสิ่งดีสิ่งเดียวในเรื่องที่มีอยู่ คือ อีหุนันน่ารัก นอกจากนั้นผมไม่ยอมดูเป็นอันขาด เพราะอยากจะนอนหลับด้วยความสบายใจ แล้วยกอย่าให้พูดเลยดีกว่า มันจะบาดใจกัน เพราะผมไม่เชื่อว่าใครจะเอาไปทำละครได้ดีเท่ากับที่ผมตั้งใจเขียนเป็นหนังสือออกมา”

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อ นวนิยายและสื่อละครโทรทัศน์เรื่อง “สี่แผ่นดิน” เพื่อทราบถึงผลของความเป็นไปได้ที่เกิดขึ้นในการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยจากสื่อนวนิยายสู่การผลิตเป็นสื่อละครโทรทัศน์ซึ่งดำเนินการผลิตโดยผู้ผลิตในสังกัด (Production House) ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ว่าสามารถลงไว้ซึ่งการถ่ายทอดปรัชญาทางวัฒนธรรม

ปริบททางวัฒนธรรมต่างๆที่ผู้ประพันธ์สอดแทรกไว้ในสื่อนวนิยาย อันเป็นที่มาของวัตถุประสงค์
ข้อที่ 1. ที่ว่าด้วยการสำรวจรูปแบบ และเนื้อหาวัฒนธรรมไทยที่ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อนวนิยายและสื่อ
ละครโทรทัศน์เรื่อง“สี่แผ่นดิน” และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ที่ว่าด้วยการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะรูป
แบบ และเนื้อหาวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในสื่อละครโทรทัศน์ด้วยการเปรียบเทียบกับสื่อนวนิยาย
ดังจะเสนอรายละเอียดของการศึกษาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อในบทที่ 4 ถึง บทที่ 7 ต่อ
ไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัญหานำวิจัย

1. ในสื่อนวนิยายเรื่อง “สี่แผ่นดิน” มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อด้วยรูปแบบวัฒนธรรมใดบ้าง และอย่างไร
2. ในการนำสื่อนวนิยายเรื่อง “สี่แผ่นดิน” มาทำการผลิตซ้ำ (Reproduction) ในรูปแบบสื่อละครโทรทัศน์สามารถเชื่อมโยงรูปแบบ และเนื้อหาวัฒนธรรมไทยอะไรบ้าง และอย่างไร

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อสำรวจรูปแบบ และเนื้อหาวัฒนธรรมไทยที่ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อนวนิยายและสื่อละครโทรทัศน์ เรื่อง “สี่แผ่นดิน”
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการเชื่อมโยงรูปแบบ และเนื้อหาวัฒนธรรมไทยในสื่อละครโทรทัศน์ด้วยการเปรียบเทียบกับสื่อนวนิยาย

ขอบเขตของการวิจัย

1. การสำรวจรูปแบบวัฒนธรรมไทย และการศึกษาวิเคราะห์การถ่ายทอดลักษณะเนื้อหา และรูปแบบวัฒนธรรมไทยจากสื่อนวนิยายเรื่อง “สี่แผ่นดิน” ที่นำมาผลิตซ้ำ (Reproduction) ในรูปแบบสื่อละครโทรทัศน์จะศึกษาเฉพาะที่ผลิตโดยสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ในปี พ.ศ. 2534 เท่านั้น
2. ในการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการถ่ายทอดลักษณะเนื้อหา และรูปแบบวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในเรื่อง “สี่แผ่นดิน” จะทำการวิเคราะห์ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง ทั้งจากการอ่านนวนิยายเรื่อง “สี่แผ่นดิน” ของ พลตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และจากการชมวิดีโอเทปที่บันทึกละครโทรทัศน์ เรื่อง “สี่แผ่นดิน” ที่เผยแพร่ภาพสู่สายตาผู้ชมแล้วทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 จำนวน 85 ตอน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบทางวัฒนธรรม เป็นระบบสัญลักษณ์ หรือข้อตกลงในสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้น มีใช้ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ เมื่อพิจารณาวัฒนธรรมในสังคมไทยสามารถแบ่งแยกออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. วัฒนธรรมไทยในลักษณะที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ (ทางวัตถุ) หมายถึง ลักษณะวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏเป็นรูปทางวัตถุ หรือสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นอันจับต้องได้ เช่น ศิลปกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมไทย ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่ใช้เป็นประจำทุกวัน เป็นต้น
2. วัฒนธรรมไทยในลักษณะที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ (ทางจิตใจ) หมายถึง ลักษณะวัฒนธรรมไทยดำรงอยู่แม้จะไม่ปรากฏเป็นรูปให้จับต้องได้ เช่น รูปแบบที่เกี่ยวข้องกับด้านจิตใจ ความคิด หรือแบบแผนประเพณี การปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมา จริยธรรมที่คนในสังคมเห็นว่าเหมาะสม เช่น ค่านิยม ทักษะคติ ความเชื่อในเรื่องต่างๆ โลกทัศน์ เป็นต้น

เนื้อหาทางวัฒนธรรม หมายถึงรายละเอียดของเนื้อหาวัฒนธรรมที่จัดหมวดหมู่ได้เป็น 8 หมวด คือ (1) ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (2) ขนบธรรมเนียมประเพณี (3) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย (4) ค่านิยมธรรมเนียมปฏิบัติ (5) ความเชื่อต่างๆ (6) การแต่งกายไทย (7) สถาปัตยกรรมไทย (8) การใช้ภาษาไทย

การเชื่อมโยงรูปแบบและเนื้อหา หมายถึงความสัมพันธ์ที่เกิดจากการเชื่อมโยงรูปแบบ และเนื้อหาวัฒนธรรมไทยจากสื่อนวนิยายมาสู่สื่อละครโทรทัศน์โดยสามารถคงไว้ซึ่งรูปแบบ เนื้อหา และ ความหมายดั้งเดิมไว้ได้ตามสื่อนวนิยาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถเป็นแนวทางอันเกิดประโยชน์ต่อผู้ที่มีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับวิธีการถ่ายทอดและกลยุทธ์ในการคิดแปลงบทประพันธ์ประเภทย้อนยุคมาเป็นละครโทรทัศน์นำไปประยุกต์ใช้ได้ และสามารถเกิดประโยชน์ต่อวงการละครโทรทัศน์ซึ่งเป็นสื่อสารมวลชนแขนงหนึ่งในด้านให้ความบันเทิง
2. สามารถเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ และถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย